

Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση, Δια βίου Μάθηση: Θεωρία και Πράξη

Ενότητα 13: Ο ρόλος και τα χαρακτηριστικά του εκπαιδευτή
ενηλίκων

Γιώργος Κ. Ζαρίφης

Τμήμα Φιλοσοφίας και Παιδαγωγικής

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ 13^ο

Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

Ο εκπαιδευτής ενηλίκων και ο διευκολυντικός του ρόλος, σχέση εκπαιδευτή-εκπαιδευόμενου, η σημασία του κριτικού στοχασμού και της έρευνας για τον εκπαιδευτή ενηλίκων, συστηματοποίηση του ρόλου του εκπαιδευτή ενηλίκων, η ταυτότητα του εκπαιδευτή ενηλίκων, ο εκπαιδευτής ενηλίκων ως επαγγελματίας.

Ο ρόλος και τα χαρακτηριστικά του εκπαιδευτή ενηλίκων (1/14)

Είναι προφανές ότι για να μπορέσει να λειτουργήσει σωστά μια ομάδα πρέπει να υπάρχουν διακριτοί ρόλοι. Έτσι ο ρόλος του εκπαιδευτή ενηλίκων είναι πρωταρχικός. Οι βασικοί ρόλοι του εκπαιδευτή ενηλίκων είναι τέσσερις:

Ο ρόλος και τα χαρακτηριστικά του εκπαιδευτή ενηλίκων (2/14)

- 1) ως αρχηγός της ομάδας ο οποίος εντοπίζει το έργο και το στόχο που έχει μπροστά του, καθοδηγεί την ομάδα σ' αυτό το στόχο, παρακολουθεί τις αλληλεπιδράσεις μέσα στην ομάδα, εξασφαλίζει τα υλικά μέσα που θα χρησιμοποιηθούν για τη μάθηση (βιβλία, εξοπλισμός) και τέλος προσπαθεί να εξασφαλίσει ότι δεν θα υπάρξουν αποκλεισμοί.

Ο ρόλος και τα χαρακτηριστικά του εκπαιδευτή ενηλίκων (3/14)

2) ως **εκπαιδευτής**, ο διδάσκων αναλαμβάνει επιμέρους ρόλους όπως, σχεδιαστής του προγράμματος μάθησης (αναλύει το πρόγραμμα, θέτει τους στόχους, εντοπίζει δεξιότητες και γνώσεις), **διοργανωτής** (οργανώνει τα μαθησιακά καθήκοντα, το περιβάλλον και τις συνθήκες μάθησης για τη διευκόλυνση των εκπαιδευομένων), δίνει κίνητρα στους συμμετέχοντες, **επόπτης** (εποπτεύει το πρόγραμμα και αποκλείει ότι δεν έχει σχέση ενώ αλλάζει και την κατεύθυνση του προγράμματος όπου χρειάζεται).

Ο ρόλος και τα χαρακτηριστικά του εκπαιδευτή ενηλίκων (4/14)

3) ως **διδάσκων** δημιουργεί το κλίμα για μάθηση και προάγει τη συναισθηματική και μαθησιακή κατάσταση των εκπαιδευομένων για μάθηση. Ως διδάσκων πρέπει να είναι ευέλικτος, να χρησιμοποιεί ποικίλες μεθόδους διδασκαλίας και να μπορεί ο ίδιος να είναι διδασκόμενος να μπορεί δηλαδή να βάζει τον εαυτό του στη θέση των εκπαιδευόμενων και να μη νιώθει αυθεντία.

Ο ρόλος και τα χαρακτηριστικά του εκπαιδευτή ενηλίκων (5/14)

Η επαγγελματική προετοιμασία των εκπαιδευτών έχει αρχίσει να οργανώνεται σε πολλές χώρες και τα προγράμματα εκπαίδευσης εκπαιδευτών αυξάνονται συνεχώς, καθώς αναγνωρίζεται η σημασία τους για τη διασφάλιση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης ενηλίκων.

Ο ρόλος και τα χαρακτηριστικά του εκπαιδευτή ενηλίκων (6/14)

Ένα από τα αρχικά ζητήματα που αντιμετώπισαν οι εκπαιδευτές συνεχιζόμενης εκπαίδευσης ήταν η έλλειψη «κοινής ταυτότητας». Το πρόβλημα αυτό σχετίζεται με την ανομοιογένεια και την ποικιλία στους τίτλους εργασίας (job titles), τη διαφοροποίηση των ρόλων που αναλαμβάνουν οι εκπαιδευτές, τη δυνατότητα είτε πλήρους, είτε μερικής, είτε εθελοντικής απασχόλησης, αλλά και τις διαφορετικές επιδιώξεις των φορέων στους οποίους εργάζονται, την έλλειψη συνεργασίας με τις επαγγελματικές τους ενώσεις αποδεικνύοντας τη δυσκολία διαμόρφωσης μιας κοινής επαγγελματικής ταυτότητας για όλους τους εκπαιδευτές ενηλίκων.

Ο ρόλος και τα χαρακτηριστικά του εκπαιδευτή ενηλίκων (7/14)

Όσον αφορά προφίλ ενός –τυπικού– εκπαιδευτή ενηλίκων ο Hartman (1983) σημειώνει: είναι «νέος» στη συγκεκριμένη θέση, έχει ελάχιστη ή καθόλου προηγούμενη εμπειρία σε συμφωνία, σε σεμινάρια (course work) εκπαίδευσης ενηλίκων, προέρχεται από κλάδο όχι σχετικό με την εκπαίδευση ενηλίκων, δουλεύει σκληρά, αλλά είναι πιθανό να εγκαταλείψει το χώρο αυτό μέσα σε 5 χρόνια!».

Ο ρόλος και τα χαρακτηριστικά του εκπαιδευτή ενηλίκων (8/14)

Ο Merton (1968) υποστήριζε ότι κάθε εκπαιδευτής προσαρμόζεται στον οργανισμό με διάφορους τρόπους, με αποτέλεσμα οι εκπαιδευτές να εκτελούν το ρόλο τους, εντελώς διαφορετικά και διακρίνει 5 τύπους εκπαιδευτικών σύμφωνα με τον τρόπο που εκτελούν τα επαγγελματικά τους καθήκοντα:

1. *Conformist*: ο εκπαιδευτής ο οποίος προσαρμόζεται απόλυτα στους στόχους και στην πολιτική του φορέα / οργανισμού.
2. *Innovation*: ο εκπαιδευτής ο οποίος εφαρμόζει και επιδιώκει καινοτομίες, πέρα από το πλαίσιο που υποδεικνύει και παρέχει ο φορέας / οργανισμός.
3. *Rituidism*: ο εκπαιδευτής ο οποίος λειτουργεί τυπικά και συγκρατημένα.
4. *Retreatism*: ο εκπαιδευτής που «υποχωρεί» στην εξουσία του φορέα / οργανισμού.
5. *Rebellion*: ο τύπος του εκπαιδευτή που «επαναστατεί» και δεν συμμορφώνεται με την πολιτική / τακτική του φορέα / οργανισμού.

Ο ρόλος και τα χαρακτηριστικά του εκπαιδευτή ενηλίκων (9/14)

- **ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ ΩΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗΣ (ARTIST).**

Πρόκειται για μια κοινή μεταφορά / θεώρηση που χρησιμοποιείται για να αναφερθεί σε μια σύλληψη του εκπαιδευτικού ρόλου, στην οποία οι αξίες / ιδιότητες της δημιουργικότητας, του νεωτερισμού, της ευαισθησίας και του αυτοσχεδιασμού, είναι κυρίαρχες. Η αποτελεσματική διδασκαλία δε μπορεί σε καμιά περίπτωση να περιορισθεί και να συμπεριληφθεί σε ένα σύνολο κανόνων οι οποίοι να εφαρμόζονται άκριτα και τυπικά σε μια σειρά καταστάσεων που προκύπτουν στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η συνθετότητα των αλληλεπιδράσεων των μαθησιακών ομάδων, αλλά και των σχέσεων που υφέρπουν ανάμεσα στους εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενους, όλα αυτά υπαγορεύουν ότι οι εκπαιδευτές χρειάζεται να είναι οξυδερκείς παρατηρητές, να διαθέτουν – ετεροσυναίσθηση – και να είναι, συνεχώς, ιδιαίτερα προσεκτικοί.

Ο ρόλος και τα χαρακτηριστικά του εκπαιδευτή ενηλίκων (10/14)

- **Ο ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ ΩΣ ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΤΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ (FACILITATOR).**

Είναι μια θεώρηση του ρόλου του εκπαιδευτή ως διευκολυντή, η οποία έχει αποκτήσει σε σημαντικό βαθμό, ακαδημαϊκή αξιοπιστία τα τελευταία χρόνια, ειδικά από τη στιγμή που οι έννοιες της αυτοκατευθυνόμενης μάθησης (self directed learning) και της “ανδραγωγικής θεωρίας” (andragogy) έχουν γίνει αποδεκτές από τους εκπαιδευτές ενηλίκων. Οι “διευκολυντές της μάθησης” θεωρούν τους εαυτούς τους περισσότερο ως – βοηθούς – (enablers of), ως πόρους / πηγές (recourses for)για μάθηση, παρά ως διδακτικούς / εκπαιδευτικούς οργανωτές και διαχειριστές, γι’ αυτό και δεν αποδέχονται το χαρακτηρισμό “εκπαιδευτής” (instructor, educator, didactic director).

Ο ρόλος και τα χαρακτηριστικά του εκπαιδευτή ενηλίκων (11/14)

- **Ο ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΣ ΩΣ ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΑΝΑΛΥΤΗΣ (CRITICAL ANALYST).**

Είναι προσέγγιση η οποία στέκεται με σκεπτικισμό στη θέση του μη-καθοδηγητικού εκπαιδευτή (non directive facilitator), ο οποίος βοηθά τους εκπαιδευόμενους να επιδιώξουν την αυτό-πραγμάτωση (self actualization). Υποστηρικτές της σχολής της κριτικής ανάλυσης, θεωρούν ότι είναι έργο (task) και καθήκον (duty) του εκπαιδευτή

1. εναλλακτικές θέσεις και προσεγγίσεις στους τρόπους σκέψης, αντίληψης και συμπεριφοράς που υιοθετούν οι εκπαιδευόμενοι,
2. να καταδεικνύει αντιφατικές σχέσεις,
3. να εφιστά την προσοχή και να προειδοποιεί για σχέσεις εξάρτησης,
4. να προτρέπει, παρακινεί την κριτική διερεύνηση των αξιών που επικρατούν και
5. την απερίσκεπτη υιοθέτηση και αφομοίωσή τους.

Ο ρόλος και τα χαρακτηριστικά του εκπαιδευτή ενηλίκων (12/14)

Η πιο σημαντική στρατηγική η οποία μπορεί να οδηγήσει προς την κατεύθυνση της μείωσης της περιθωριοποίησης του κλάδου και της ενίσχυσης της εκπαίδευσης των επαγγελματιών εκπαιδευτών είναι η ανάπτυξη της διαδικασίας προς την επαγγελματοποίηση. Ένα μέρος/κομμάτι της διαδικασίας προς την επαγγελματοποίηση των εκπαιδευτών των ενηλίκων είναι και ένα πρόγραμμα πιστοποίησης επαγγελματικής επάρκειας και προσόντων. Παρ' όλο που θα μπορούσε να θεωρηθεί ένα τέτοιο πρόγραμμα πολύ γραφειοκρατικό και άκαμπτο για έναν τόσο διευρυμένο κλάδο, όσο είναι ο κλάδος της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης ενηλίκων, έχει όμως τη δυνατότητα να ενισχύσει την ταυτότητά του και να μειώσει την-περιθωριοποίησή- του. Ένα σωστά οργανωμένο και ανεπτυγμένο πρόγραμμα πιστοποίησης σχεδιασμένο από την ανώτατη επαγγελματική ένωση που αντιπροσωπεύει τους επαγγελματίες εκπαιδευτές, μπορεί να προσδιορίσει και να κατευθύνει προς τα ζητήματα: από ποιους πρέπει να αποτελείται ο κλάδος, ποιες λειτουργίες επιτελούν, και ποιες οι ικανότητες που πρέπει να κατέχουν για την διεκπεραίωση συγκεκριμένων και αναγνωρισμένων ρόλων.

Ο ρόλος και τα χαρακτηριστικά του εκπαιδευτή ενηλίκων (13/14)

Ένα άλλο κεντρικό συστατικό της πορείας προς την επαγγελματοποίηση είναι η ανάπτυξη ενός κώδικα δεοντολογίας (code of ethics), ο οποίος ονομάζει τις αρχές μιας καλής πρακτικής και τις κεντρικές πεποιθήσεις στις οποίες οι Εκπαιδευτές Ενηλίκων πρέπει να εμμένουν. Ένας τέτοιος κώδικας ηθικής, μπορεί να βοηθήσει τα νέα μέλη της Σ.Ε.Ε. να γνωρίσουν τις αρχές και τις προσδοκίες του τομέα. Κάτι το οποίο υπήρξε άτυπο, σιωπηρό και υπονοούμενο, γίνεται τυπικό και σαφές, βοηθώντας έτσι τους εκπαιδευτές να προσδιορίσουν και να σχεδιάσουν την πρακτική τους. Ένας κώδικας δεοντολογίας περιλαμβάνει καθοδηγητικές αρχές, τις οποίες όλοι οι επαγγελματίες Σ.Ε. πρέπει να ακολουθούν και να μεταφέρουν στην πρακτική τους, σε περιοχές όπως διοίκηση, οργάνωση, σχεδιασμός προγράμματος, αξιολόγηση, έρευνα, διδασκαλία, κοινωνική ευθύνη.

Ο ρόλος και τα χαρακτηριστικά του εκπαιδευτή ενηλίκων (14/14)

Κατά τη διερεύνηση της πολιτικής διάστασης της εκπαίδευσης ενηλίκων προκύπτουν αξιοσημείωτα συμπεράσματα, που δίνουν χρήσιμες πληροφορίες για το ρόλο του εκπαιδευτή ενηλίκων αλλά και για την αξία του κριτικού στοχασμού. Στο σημείο αυτό αξίζει να διευκρινιστεί σε σχέση με τη χρήση της έννοιας «πολιτικός» ότι περιλαμβάνει οτιδήποτε σχετίζεται με την έννοια του πολίτη εν γένει. Έτσι, μιλώντας για πολιτική διάσταση της εκπαίδευσης ταυτόχρονα καλύπτονται και πτυχές που παραδοσιακά θα εντάσσονταν στην κοινωνική διάσταση.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Γιώργος Κ. Ζαρίφης.
«Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση, Δια βίου Μάθηση: Θεωρία και Πράξη. Ενότητα 13.
Ο ρόλος και τα χαρακτηριστικά του εκπαιδευτή ενηλίκων». Έκδοση: 1.0.
Θεσσαλονίκη 2014.

Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://eclass.auth.gr/courses/OCRS175/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Τέλος ενότητας

Επεξεργασία: Γεωργία Μπουρουτζή
Θεσσαλονίκη, Εαρινό Εξάμηνο 2013-2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

